

ŽENSKI SVET

LETO XIV / 1936

OKTOBER

VSEBINA: Ljuba Prenner: Mejniki / Ivan Potrč: Oče / Maksa Samsa: Prikrajšaj Bog bodoče mi bolesti / Vida Lapajne: 12 dni s tovorno ladjo od Sušaka do Ulčinja / Otto Weininger: Spol in značaj (Zlata Pirnat) / Dr. B. Škerlj: Menschlicher Körper und Leibesübungen (Ljudmila Šlibar) / Dr. L. šavnik: O Ogino-Knausovi metodi (Dr. B. Škerlj) / Akcija za novo ljubljansko bolnico / Drobiž. Priloge: Naš dom, modna priloga, krojna pola, ročna dela.

Darovi za tiskovni sklad.

Fina Bizjak Din 6; Louise Vodopivec 15; Zdenka Vehovar 2; Martina Milošević 5'50; Jan Baraga 11; Justina Novak 6; Jožica Žunič 4; Edvina Kosovel 30; Lena Štambuk 6; Antonija Stenovec 1; Marija Strojani 4; Zinka Prelogar 6; Olga Matjaž 6; Fani Gaberc 6; Amalija Kelbl 6; Draga Lušicky 6; Pavla Prepeluh 6; Karmela Kepa 2; Jos. Bizjak 3; Lj. Libalova 15; Angela Lavrenčič 4; Mimika Jeršič 2; Anica Šerko 6; Ina Fürst Puppis 2; Julija Hiter 8; Marija Pogačnik 1; Ivanka Mezek 2; Mila Copič Lit 6; Almira Gruden Din 6; Franja Novak 1; Poldi Bajželj 14; Josipina Smole 16; Josipina Novačan 6; Agneza Čebašek 3; Ana Fabčič 20; Josipina Peršič 17; Jožica Kunčič 6; Sofija Ferluga 5; Franciška Kosi 6; Marica Brenčič 3; Marija Mikolič 4; Mara Ogris 3; Lina Kovačič 36; Ruža Glavanović 14; Olga Matjaž 6; Mara Modic 6; Marica Plesković 3; Ana Turk 3; Milica Kjuder 3; Natalija Tomšič 16; Tončka Tavčar 3; Pavla Naprudnik 7; M. Martinek 2; Mimica Rajh 3; Mary Kokalj 25; Matilda Zabret 10; Fulvia Scopinich 15; Angela Tijanič 12; Mimi Meden 8; Marija Jarc 2; Anica Vatovec 3; Pepca Jare 1; Minka Gajič 6; Marija Lagoja 2; Marija Slejko 4; Ivana Ahačič 2; Lydia Novak 2; Ema Miselj 4; Betka Habjan 11; Minka Gavrančič 4; Rezi Stanič 2; Olga Lesjak 3; Marija Trošt 8; Štefanija Brunsteiner 3; Vilma Uršič 6; Ivanka Poljanšek 2; Antonija Vlašič 1; Helena Tomšič 20'50; Škedl Mira 4.

Cenjenim darovalkam iskrena hvala!

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjsko prilogo „Naš dom“, modno prilogo ter krojno polo z ročnimi deli znaša Din 64.—, polletna Din 32.—, četrletna Din 16.—. Posamezna številka Din 6.—. Sam list s prilogo „Naš dom“ Din 40.—, same priloge Din 48.—. Za Italijo L 24.—, posamezna številka L 2'50; za ostalo inozemstvo Din 85.—. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ul. 12/II. Izdaja Konzorcij ženski svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelančeva.

Tiskali J. Blasnikovi nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. Odgovoren L. Mikuš.

ŽENSKI SVET

OKTOBER 1936

LJUBLJANA

LETO XIV-10

Mejniki

Ljuba Prenner

(Dalje.)

Le Engelman in Niess sta se zase menila o Mollovih, zlasti o zapuščini pokojnega in o Heinzu. Vrnil se je v dostojnih oblekah, a še nedostopnejši kot poprej. O njegovih dunajskih razmerah je bilo le malo znano. Pozna se mu, da se mu ne godi slabo. Bajc služi s svojim muziciranjem denar, kar že mora biti res, čeprav je težko verjeti. Ošaben pa je ko grof. — Potem sta prišla do Lournierjevih. Pusto je to! Gospa se je morala zelo zadolžiti radi Franceta. Vsega pa je kriva Lorberica, ki ima Franceta vsega v svoji pasti, da zapravlja, pijančuje in posoja denar, ki ni njegov.

„Že pred leti bi ga bili morali odpustiti!“ je sodil Engelman strogo.

„Saj ni bilo nikdar tako hudo!“ ga je zagovarjal Niess gorko. „Ko sem ga pred leti prvič posvaril, je bilo takoj dobro. Saj se sam kar vprašujem, kako je mogoče, da je po tolikih letih spet pričel noreti!“

„Nikoli mu nisem zaupal, nikoli!“

„Moj Bog, Karl, vsak ni tak kot ti! Slab človek pa tudi on ni!“

„Skrajno neprevidno je bilo, da smo takemu veteranjaku zaupali denarni zavod!“

„Ti misliš radi žensk. Prvikrat je vse lepo uredil in se držal do...“

„...da, do takrat, ko je bil že sredi tridesetih.“

„Odrasel moški vendar ni iz malte!“

„Poročil bi se naj!“

„Z Lorberico?“

„Saj je bilo še dosti drugih. Pa ti Lournierjevi fantje so se imeli vedno za neke Bog ve kakšne izjeme. Da ti povem resnico: kakor jaz tu sedim, tako se je Franc zanorel v apotekarico, koj ko je prišla kot mlada žena sem. Takrat bi se bil France lahko oženil. Prilik je bilo nič koliko. Še tisti okrajni glavar Hauser bi mu bil dal starejšo hčer, drugo pa tvojemu Rudiju, pa se nobeden ni trudil za njiju.“

„Rudi si je sam izbral in čeprav nisem skakal od veselja, ko mi je pripeljal tisto iz cerkvene ulice v hišo, se je zdaj nimamo kesati. Da bi pa bil Franc tako neroden in mislil na novoporočeno ženo, to mi skoraj ne gre v glavo.“

„Pa je le res. Le vprašaj ga kdaj nagloma, vse bo priznal! Vem še, kako je prišla, in tisto zimo je postala tudi Lorberica hišna v hranilnici. Ha, ti Lournierjevi fantje! Izjeme — seveda! Babjeki, bi rajši rekli! In ko ne dobe tega, česar si zaželi v svojih predrznih mislih, pa druge babe sem, saj

je vseeno, kakšne so: samo da so babe! Fej! Veš, tisto leto se je začelo, saj vem še kot da je bilo včeraj, ko je bil Mačik izvoljen za župana!"

„Imaš prav, Karl, vsega se spominjam! Glej, takrat sem si jaz vzel Franceta pred oči radi Lorberice, zaropotala sva in dobro je bilo!"

„Za osem let!"

„Nimaš jih rad, svojih bratrancev!"

„Ne! Ker niso možje; moške vlačuge so — mehki kakor cunje!"

Niess je pogledal mimo Engelmanovih oči, kakor da ne bi hotel videti v njih hladnega leska. — Hvala Bogu, da je bilo poldne!

Preden so se razšli, so še postali pred Vobachovimi hišnimi vrati, da vidijo ljudi, ki prihajajo od Sv. Lenarta od maše. Malo opravljanja ni nič hudega! Piršema, Hannemanu, klobučarju Hrenu in takim so se kar stegnili vratovi, ko je prišla mimo Sadlerjeva Neža iz „ravbarske" ulice. Tudi Merk in Wommer sta se spogledala, mežikaje na Marince, češ, saj vemo, da hodi pek k Nežiki spat. Prežali so nanj, da li jo bo pozdravil, svojo ljubico; a Marinc jo je bil že poprej zagledal, kako se je pozibavala v širokih, izzi-valnih bokih, namenoma jo je prezrl in iskal med ljudmi, koga bi malo obiral. Ob Logarici in njenem rejenku se je ujel iz zadrege:

„Glej, kako se je izluščil Mačikov pisarče!" je menil Engelmanu.

„Logarica ga je zredila v človeka!" je dejal Niess in gledal za njima.

„Ali ji bo znal biti hvaležen? Čeden fant bo!"

„Peter pa baje ne gospodari dobro?" je naglo vpraševal Marinc.

„Dolgov nima, pač pa pridno ženo!"

„Saj stari tudi ni bil boljši! Pa je sam priznal: baba je pridna kot mravlja, je dejal, in — huda za devet vragov," je primaknil mlajši Pirš.

„Čigav otrok pa je ta Mačikov Johan?"

„Ena Logarjevih dekel mu je bila mati. Baje se je spečala z nekim baj-tarskim potepinom, ki je šel v svet. Pa so tudi pravili, da je bil stari Logar sam ali celo Peter, pa to so le čenče, ki se razpasejo na vsem lepem. Če je fant vztrajal pri Mačiku tako dolgo, ne bo tako za nič. Zbogom — moram iti, saj imam tako vsako nedeljo godnjanje pred krožnikom, da me ni o pravem času: juha mrzla in tako naprej..." In Niess je šel.

Ko so se tudi drugi že odpravljali, je Marinc tanko zažvižgal skozi zobe in vsi so se tako rekoč spoštljivo odkrili apotekarjevi gospe, ki je prišla v spremstvu pl. Horna po trgu navzdol.

„Kaj pa pravi apotekar k temu?" je šepnil dolgi Hanneman.

„Nič!" je zadirčno vzrojl Engelman. „Svetoval bi tudi podgoriškim je-zikom, da so opreznjši. Vsaka gospa ni Sadlerjeva Neža. Dober tek!"

Ko je Engelman šel, so se šele smejali. Mladi Pirš pa je hehetaje namignil osuplemu Hannemanu: „Veš, svojo staro smeš nabiti, če jo vidiš z drugim priti od maše, za ostale pa skrbi Korl!"

„Lepa ženska je še vedno! Tristo mačkov!" je glasno mislil Marinc, ko je odhajal domov na nedeljsko kosilo. Oh, doma bo pa puščoba kakor vedno...!

* * *

„To je bil menda veleslavni komponist, ki je tako volovsko buljil vate?“ je ogorčeno ugotovil pl. Horn, ko sta zavila pri Petričevem križu.

„Ne trudite se, Udo! Čemu bi se razburjali vi, če sama nisem užaljena?“ In neznansko porogljivo se je smehljala.

Toliko s težavo pridobljenega terena mu je torej izpodbil ta človek! — Kaj bi odgovoril, da se ne osmeši še huje?

„Gospa Edita, res ste preveč izpremenljivi...“

„Hu — in vas je včasih sam patos!“

„Edit, res me ne bi smela mučiti na tak nevreden način, če...“

„No, kaj če...?“

„Čemu se delaš, kakor da si vse pozabila, kar je med nama? Tako brezobzirna zmore biti le ženska...“

„O seveda! Toda nikdar ne zaljubljena ženska!“

„Hvala! Tolikokrat ste mi že povedali, da niste zaljubljeni vame, da sem le začasen predmet vaših zdolgočasenih želja...“

„Kako neokusni postajajo moški, kadar so užaljeni v svojem samoljubju!“

„Prosim! Okusnejše je takole zijanje — táko, ko onega tesla ob oglu!“

„Tri leta se že niste ganili iz tega gnezda, zato ne veste, kako lepe so pesmi tega tesla ob oglu.“

„A tako! Oh, oprostite, da sem si drznil karati vedenje — genija.“

„Moj Bog, Udo, ne bodite otročji! Kakšen pomen ima to vaše neumno ljubosumje? Ali si nisva že tisočkrat povedala, kar se imava zmeniti: dokler sem žena drugega, ne morem biti vaša! Poročiti me pri vsej ljubezni, ki si jo domišljujete, ne morete...“

„Edit — čemu tako? Sama veš, da te ne morem pustiti; veš, da sem že na pol blazen! Kar trpim ob tebi, srce moje, ti vendar ne more biti vseeno. Tri leta se že lovim, kakor večča okrog luči... tri leta, in ti veš, da ne morem stran od tebe, ne morem... nočem!“

Molčala je in mežikaje gledala v smehljajočo se pomlad. — Govôri, moj dragi, kolikor ti ljubo — danes mi ne prideš za ped bliže. Le hvala Bogu, da še nimaš pravice do drugih besed! — In ravnodušno se smehljaje je mislila sedaj na tiste njegove poljube, ki so ji lastno slo razgrela do nevarnega omahovanja... To je minilo — nič se ni zgodilo — in radi nekaj poljubov se ga še vedno lahko otrese, kadar se ji zljubi! Hvala Bogu... In ta Heinz? Kako je gledal! In pomlad, kako je lepa!

Tudi on je umolknil. Njen ravnodušni, neprodorni obraz je izzval v njem vročo jezo, ki je vražje vrtala v njegove možgane, da so se mu skrčile misli v razbrzdano željo: maščevati se nad njo za to nesramno ravnodušnost, posiliti, pohoditi in uničiti jo v tej jezi, v tem plamenu, ki ga je zanetila v njem in ki ga hoče sedaj zadušiti s — pljunkom.

Navajena je bila takih prizorov in njegove jeze. A če bi bila slutila... saj ga ne bi bila umela.

V molku sta prišla do mesta.

„Kam pa popoldne? Z nami?“ je vprašala skoraj ljubeznivo.

„Kam?“

„Najbrže na izprehod v Borje in nazaj grede h Korenu!“

„Morda — to se pravi, ne vem, imam še nekaj pisarije. Morda pridem proti večeru h Korenu...?“

„Torej v redu.“

Še nekaj korakov je bilo preko trga do lekarne. Ko bi bil mogel, sedaj bi bil čas, da bi ji bil povedal, da bi bil zagrabil v kratkih besedah, kar ga je mučilo in da bi ji bil vse skupaj zagnal pod noge. Davil je, davil in gohtal sline: tiste odrešilne besede, ki bi bila potegnila vse drugo za seboj, ni mogel najti v sebi.

Ona pa mu je ob vratih lahko podala roko: „Torej na svidenje!“

„Poljubljam roko!“ je odvrnil zagrizeno.

V vratih se je še enkrat okrenila in mu bodrilno pokimala, potem pa so se vrata zaprla za njeno svetlo obleko.

Obrnil se je in šel. Tako ga je ociganila za njegovo besedo, za njegovo pravico, tako se mu je izmuznila in izmaknila. Hej, dečko, kaj si pa pričakoval? Saj je bil dejal, da ima pisarijo...

* * *

In še to nedeljo proti večeru je prišel Heinz mimo Korenove gostilne na borjanskem griču. Hotel je že mimo, ker ni nikdar zahajal v gostilne. Saj je bil prišel sem gori le radi lepega večera.

Pa ga je poklical iz hiše stari gospod Niess, njegov boter. Čemu bi bil odbil prijazno povabilo? Stari Niess bi bil užaljen, no in čemu?

Stopil je v hišo. Seveda — večja družba in med njo ona in njen mož. Niess ga ji je predstavil. Prisedel je k njej in hotel nalašč molčati. Sicer pa ga je bilo tudi malo sram, no, ne prav sram, mučno pač, da je bil dopoldne tako zijal vanjo. A kljub zadregi ni mogel vztrajati v molku. Vzel si je mladega Niessa (ta „mladi“ Niess je bil že blizu štiridesetih!) in ga pikal zaradi njegove „mladosti“. Drugi so govorili o lepi pomladi v podgoriški okolici.

In je pustil Rudija Niessa in se hipoma obrnil k njej z najbolj trapaštim vprašanjem, ki ga je mogel najti.

„Vam najbrže ne ugaja podgoriška okolica, milostljiva?“

„Nasprotno! Zelo mi ugaja Podgorica z okolico vred, le vi ste mi še bolj po godu, gospod Heinz Moll!“

Naglo se je ozrl, kakor da se boji, da je kdo slišal njene besede, in res si je oddahnil, ko je videl, da govore vsi vprek in da se za njiju nihče ne zmeni.

„Zlobni ste, toda lepi ste pa tudi!“

„Vi pa jako slabo vzgojeni!“

„Imate prav, res nimam manir, kakor se spodobi!“

„Pa ne, da bi si domišljevali, da ste zato zanimivi! Sram vas je lahko!“

„Sram me je že tako, le žal mi ni prav nič!“

Tako sta čenčala in si prav bedasto nagajala. Ugajal ji je, ona pa nje-mu, prav zares! Potem je vstopil pl. Horn in vsega je bilo konec. Heinz

je bil takoj ves v ognju, oni pa nič manj in najrajši bi se bila menda divje stepla. Pa sta si bila lepo spodobno predstavljena, potem pa sta pila, vsak preko mere.

Ko so šli domov, vsi skupaj, nič po parih, sta bila oba, Heinz in Horn, vina in jeze pijana.

In ko je Heinz legel, je ves čas mislil: pesem bi ji bilo treba zapeti, prav čedno, tako polno, ljubavno pesem.

6.

Vsaka pot ima svoje mejnike.

Pri Mollovih so kósili.

Jedilnica v prizemlju je bila prostorna, četverkotna soba s sprednjimi okni na gorenji mestni trg in z enim stranskim v ozko ulico, ki je ločila Mollovo od Niessove hiše.

Pohišstva ni bilo mnogo, a vse iz težke hrastovine. Stene naokrog so bile naploščene z mecesnovino, ki se je v firnežu kaljena motno svetila.

Na očetovem stolu je sedel sedaj Heinz.

Njemu nasproti je bila mati, med obema pa se je na svojem stolu čmerno in ravno, kakor da ima kol v hrbtu, držala Käthe, Mollova edina hči, mlajša od Heinza, rdečelasa in osorna ženska, ki ni imela nobene prijateljice in baje tudi nobenega fanta. Bila je visokega stasa kot brat in pravilno lice bi bilo moglo biti lepo, ko ga ne bi bile kazile številne sončne pege in neprikupljiv izraz, ki je spominjal na grabežljivo žival.

Med jedjo ni govoril nihče. Tudi skupna miza jih ni niti za ped zbližala, kar je tudi vsak dobro čutil.

Te žene — Vobachova, Niessova, Engelmanova, Mollova in Wieslerjeva — so bile videti kot sestre, že deset let po poroki so bile take: vase zlezle suznje doma in rodbine. Gospa Mollova je v svoji naglavni ruti in večni črni obleki gledala sina, ki je jedel naglo in brezbrizno, ne da bi bil z besedo pohvalil jed.

Käthe je bila po svoji navadi na preži. Kakor vsi ljudje, ima menda tudi Heinz nekaj skrivnih, umazanih grehov! O, ona slutí podlosti in izvoha vsako umazanijo; in kljub temu, da je zaman prebrskala njegove papirje in zasledovala vsak njegov korak, mu ne verjame njegove nadčloveške krinke.

Razdraženost je čepela med njimi in z neznatnim sunkom bi se bil lahko vnel hladen, moreč prepír.

Nenadoma, ko so najmanj pričakovali, je potrkalo.

Bil je Engelmanov Jaka v prazničnem črnem fraku (iz bratove omare), ki mu je mahedral okrog telesa, in svojih sivih hlačah, ki so bile že skoraj le cunjá na cunji našite sive krpe različnega blaga. Cilinder (od grobarja izposojen) je bil ogoljen in ob krovni ploskvi vdrt. Okrog vratu je imel na umazani srajci svojo običajno ruto.

Skrbno je zaprl vrata, se prisukal k mizi, se globoko priklonil in jih svečano ogovoril:

„Z ozirom na žalostno dejstvo, da vas je zapustil vaš dobri oče, svak, brat, mož in nekdanji sin svoje matere, sem prišel, da izrečem svoje vljudno sožalje vam, velespoštovana gospa botra, tebi, vedno večji gospod Heinz, in vam, velečednostna devica Käthe, ki me tako grdo gledate, kakor da sem podgana v kašči. In s tem se vam kot vaš duhovni sorodnik najlepše priporočam!“

Gospa Mollova in Käthe sta se jezno obrnili stran. Tudi Heinz bi bil nejevoljen nad tako bedarijo, a ker sta se jezili onidve, se je on smejal.

„Čuj, Jaka, naš oče je vendar že nekaj mesecev v grobu! Kako da si še danes prišel kondolirat?“

„Spoštovani Heinz, saj ne vem, zakaj si ti, ki ga imenujejo v našem mestu ošabneža, nasproti meni tako prijazen? Prišel sem tako pozno, ker sem našel še le danes ključ do svoje omare, čeprav sem ga iskal, odkar je mrtev tvoj oče, ki se mu na drugem svetu bolje godi kot tu pri vas. Tako je, kakor pravi dični občinski tajnik Goršina, ki bo prihodnje dni sfrčal iz občinske pisarne!“

„Ali ti brat, gospod Korle, zaupa take občinske skrivnosti?“

Ženske je neznansko jezilo, da se Heinz peča s tem capinom, a on se namenoma ni menil za njiju jezno mežikanje in zaničljivo preziranje. Prav, da se jezita! Izpraševal ga je in klepetal z njim o vseh mogočih podgorških novicah, le sedeža mu ni ponudil, ker se je bal, da mu ne bi zapustil na stolu uši. Nazadnje mu je dal še pol goldinarja in Jaka se je po mnogih poklonih in zbadljivih neumnostih spravil iz sobe in hiše.

Pričakovanega in običajnega izbruha v očitanja in zmerjanje od strani žensk ni bilo. Mati je odšla, kakor da ga ne vidi, Käthe pa je pri vratih zamrmrala nekaj kot „gliha vkup štriha!“

Ostal je sam. Odprl je okno in udarila mu je v obraz vročina. Nalašč se je naslonil ven, da se mu je lenoba prijetno razlezla po udih. Čemu ta razdraženost med njimi? Sestra mu je bila zoprna že kot otrok, vedno sta si bila zagrizena sovražnika in le v tujini je mogel brez jeze misliti nanjo. Kakor pa jo je zagledal, mu je bila že zoprna in ta odpor se je v obeh vedno bolj zgoščal v odkrito sovražnost. — Duh te naše Mollove rodbine in hiše je zagrizenost vase in bolečna razdraženost nasproti vsemu in vsakomur, je razmišljal Heinz. Oče in mati se nista mogla videti in otroka sva to doživljala. In sedaj, ko očeta ni, je mati še bolj zagrenjena in jedka, saj tudi s Käthe ne izpregovorita po cele tedne. To strupeno ozračje duši in vendar si ne moreš pomagati, da ne bi bil sam strupen in neusmiljeno siten. Pol ure po očetovem pogrebu je bil v hiši že oster prepir. Še smrt nam ne more zlomiti te jedkosti, ki nas grize do mozga. Premalo smeha... tistega dobrega, širokega smeha!

Zaprta so se hišna vrata in videl je svojo mater in sestro, ki sta odšli iz hiše. Obe v črnini, mati s težkim svilenim šalom, sestra s smešnim klobukom na glavi. Aha! Na pokopališče gresta! To je taka navada v Podgorici, v nedeljo popoldne hoditi na pokopališče, tam naokrog postajati, opravljati

žive in mrtve, se pozdravljati in nazaj grede kreniti v gostilno, vdove in hčere pa domov. Pa je nedeljski izprehod!

Heinz je zaklenil jedilnico in odšel v svojo sobo v prvem nadstropju. V vsej hiši je bil sam. Okna so bila zastrta, bilo je tiho in hladno. Tudi zunaj na trgu je bilo vse mirno. Videl je tja, ne da bi gledal skozi špranje v žaluzijah. Tlak se pari v avgustovi vročini, hiše dremljejo in trg medli zapuščen in dolgočasen. Živega človeka nikjer, vsi so odšli, niti otrok ni. Po vežah in hlevih podremava kak posel.

Sedel je h klavirju. Tega je bil oče nekdaž kupil, a le radi lepšega, ne pa, da mu „izpridi“ sina.

Prsti so mu zdrknili po tipkah. Poskušal je motiv, ki mu je brnel že nekaj časa nejasen po glavi. Čutil ga je, kako bi se bil moral glasiti, pa se je bil že nekaj ur zaman trudil, da bi mu točno ujel glasove v melodije. Iskal je spočetka, kakor da se poigrava, potem napeto, mukoma — ni, pa ni!

Odkod naj bi se tudi vzelo, ko je pa človek uklenjen za vse čase v to, iz česar je izšel, in kaj naj bo iz človeka, ki je sin in dedič teh ljudi, teh ozkih src in kurjih možgan? Ali more biti sam mnogo več od teh, on, ki so mu dali življenje in naturo od roda do roda sami tesnosrčni „špiserji“, lažnivi moralisti in domišljavi polidioti? Nič naravne sile ni v njih, pokvarjeni so, zaprašeni in okosteneli kakor njih stari, neumni cilindri!

Prišla bo spomlad zelena...

— — — — —
kadar se ozeleniš,
mladim fantom žalost striš.

Kje neki je bil ujel to? Ko je bil še šolar, jo je že poznal, to pesemco, slišal jo je pozneje — aha, peli so jo tam pri Sv. Lenartu in na Borju. Kmečki fantje so jo peli, na kmetih jo je bil slišal.

Ta narodič kmetov tu naokrog, ta pa zna peti. Le škoda, da on, Heinz, tako slabo razume njihov jezik.

— — — — —
kadar se ozeleniš,
mladim fantom žalost striš.

Kako mehka, lepa melodija, naravna in vendar tako umetna, peti pa znajo, peti... Kakor da jim je zemlja sama, njihov kri in srce dahnilo v to melodijo.

Prsti so mu vedno znova zdrknili po tipkah v to pesem. To bi bila pesem, Heinz! Ko bi znal še ti tako peti?

Takrat pa črez vse goré
moj pozdrav naj k tebi gre...

To je ljubavna pesem! Res — pesem! Izpoved in moj pozdrav in darilo vsega, kar imam. Vse, vse tebi, ljubljena, pa brez tistih afektiranih, našemljenih in skupaj zbitih besed. Nič lažnive sentimentalnosti — le mehka in sladka žalost, kakor da se zavedaš, da vse tvoje življenje in njena lepota in vajina ljubezen — vse mine in skopni v zemlji. In to ti zveni, kakor da je ta stara, nikdar izčrpana, vedno znova rodeča zemlja malo žalostna, ker

mora nositi v sebi zakopano vso bridkost človeških rodov, ki so kdaj vzkli iz nje in padli vanjo nazaj: iz neskončnosti v neskončnost...

In vse to v tej mali pesmi!

Ali te ni sram, ti, ki hočeš biti tako rekoč — umetnik? Ali pa — ali pa priznaš, kako neznan si sam?

Vstal je od klavirja in vzel klobuk.

(Dalje prih.)

Oče

(Konec.)

Ivan Potrč

Sredi večerje se je oglasil pri Hrgovih stari Esih. Hrgovca je prinesla kiselkastega vina iz kleti.

„Pojužinate malo!“ Vzela je črni kruh iz miznice in nalila kozarec. „Pijte!“ Sédla je k peči in luščila fižol.

„Vreme se nekaj kuja,“ je začel Esih.

„Upam, da bo še kak dan lepo; v krompirju smo.“

„Križani, če prične liti, nam ves segnijel“ je potožila Hrgovca.

„Ste koga naprosili za izkopavanje?“

„Ne, sami smo: midva in Málíka. Po večerkah priskoči Ančka.“

„Pridna dekleta imaš, Hrga! Málíka ti dela doma, Ančka služi v fabriki. Krvava je za denar.“ Izkašljaj se je in pogledal na Hrgovco. „Ne smemo se jeziti, če pride kdaj pri otrocih kaj navzkriž.“ Znova je postal; nekaj trenutkov ni vedel kaj in kako bi, potlej pa je vrgel iz sebe: „Hrga, čuj, ali se ti ne zdi Málíka zadnje čase nekam čudna?“ Zazrl se je mimo soseda.

„Čudna?“ se je zganil kmet. Pri peči je Hrgovca prenehala z luščenjem.

„No, ne skači iz kože! Moj Bog, z otroki so težave... To se lahko vsaki nameri...“

Hrga je pogledal po na pol mračni sobi. Vodene oči so hladno zasijale.

„Kristus!“ je vzdihnila žena. Ni mogla več strpeti. „Te je Bog udaril s slepoto?“ Hotela se je razgovoriti, da bi moža prehitela s ploho besedi.

Hrga se je dvignil izza mize in se znova sesedel.

„Preklete!“ Divji pogled je ženo zgrozil. „Dozdevalo se mi je... Kje se vlačí? Pri večernicah... Naj se mi ne prikaže...“ Iskal je za besedami, da bi izbruhal, kar je tako znenada navalilo nanj. Ali besed ni hotelo biti. Vzbesnel je. „Málíka, moja hči...“ Ni in ni mogel verjeti. „In ti?“ je stopil proti ženi. „Ti si vedela! Preklete, vse ste vedele! Skrivale ste mi! Táke ste ženske! Preklete... Druga z drugo držite... Kako si skrbela...? Nisi slišala, kaj so davi povedali z lece?“

Suhotna in drobna Hrgovca se je tresla, ko se je dvigala s klopi. Sprva se ga je ustrašila, potlej pa — Esih je bil v izbi — mu je zabrusila:

„Ženska, seveda, zdaj je ženska vsega kriva! Toliko si bil pri hiši kot jaz. A sem jo jaz držala? Sem ji jaz nastavljala fanta? Preprast si!“

„Ne pregovarjaj se!“ Vzkipel je, da se mu je spačil obraz. „Ti si kriva, ti boš odgovarjala!“ Za trenutek se je zavedel. „S kom —?“

Hrgovca je segla v fiziolinje. Esihov pogled se je povetil. Tišina. S tikkanjem ure je napetost naraščala.

„Si slišala?“ Skrčil je pest. Esih se je dvignil s stola.

„Hrga, ne divjaj, ko se ne dá več pomagati! Málíka je v letih. Nekaj si sam zagrešil; že davno bi jo bil moral omožiti.“

„Dà, takrat, ko smo govorili radi Hedlovega, si bil gluha. Zdaj se ti je skazila. S kom? Ha, s kom!“

„S kom?“

„To je tisto! S takim, da si zdaleka ne bi mislil. S takim, ki nič nima!“

Hrga se je vprašujoče zazrl v Esiha.

„Hrga, poslušaj me, kaj ti bom povedal! Imej pamet! No — s sosedom, s hlapcem. Kako mu je že ime? Z Rudlom!“

„S tistim?“ Hrgov obraz se je zaripló napel. „Málíka — s hlapcem? Prekleta!“ Tega stari ni pričakoval. „Njej da bi dal poslej grunt, njej in temu capinu? — Zaigrála ga je.“

„Ne preklinjaj otroka!“

Pograbil je vrč in ga zagnal v ženo. Esih mu je spodbil roko, da se je posoda raztreščila ob peči. Curki pijače so oškropili Hrgovco; krikníla je.

„Tako, ko so mi otroci zrasi, ko mi pomagajo, jih boš pobíjal?! Ali si ti oče?! Málíka trepeče, da se mi smíli — vse radi tebe!“

„Si bila pri pridígi?“

„Bili smo, Hrga, bili,“ je pokimal Esih. „Ali Hrga, pri nas je življenje trše kot tam. Kreganje je njihov kruh. Naj hvalijo ljudi? Še tako jim skačejo čez ojnice. Pojdi no, pojdi! Bodi človek, Hrga!“

„Naj se pobere k onemu, k hlapcu! Ne poznam je več! Naj se mi ne prikaže!“

Esih ga je dolgo miril. „Nihče ne zagovarja tega, kar se je zgodilo. Vendar otroka zato ne boš ubíjal. Če se je zgodilo, se je zgodilo.“

Hrga ga ni poslušal; odšel je v klet.

„Počakajte, vam bom že zagodel!“

Mati je sedéla zrušena na klopi in jokala. S predpasnikom si je brisala solze. Esih ni vedel, kam bi se del.

„Ne trepeči pred njim! Unesel se bo. Saj je res hudič! Tega ni pričakoval. Kaj tudi hoče? Jo naj omoži ž njim? S hlapcem? Ko ne bi bil suh, brez denarja! Grunt bi vam uničil.“

„Ne pravite, sama vem, kako je! Ali mati sem, za otroka se bojim. Lahko si mislite, kako je Málíki. Otroka bo dobila... v takem peklu... Esih, bodite tako dobri, pa pošljíte Polteka dekletoma naproti; k večernicam sta šli. Naj Málíka ne hodi domov, naj odide k Merčevki. Kristus, tak pekel! Za kriščevo kri vas prosim, spravite ga iz kleti! Če se napije, bo zdíval! Sama bi šla, nekam, odkoder me ne bi bilo več... Kristus!“

Po stari Perkovci, ki so jo spomladi odnesli na Rogoznico, je ostala v Merčevkini viničariji prazna izba. Nekaj siromakov se je že namenilo vseliti. Ko pa so zagledali podrt strop, razpokane stene in lepenke v oknih, jih je minila zadnja volja po podrtiji. V prednji polovici sta stanovala dva Haložana s kopico otrok. Ti otročaji so si zvedavo ogledovali Málíko, ko jo je Merčevka prignala v viničarijo. Eden se je celó posmehtil; in čeprav Málíka ni vedela, čemu se je posmehtil, vendar jo je nekje pri srcu zaskalelo. Zvečer si je nanosila v prazno posteljo slame ter jo pregrnila z rjuho.

Naslednje dneve se je vreme preobrnilo. S Pohorja so zaveli mrzli vetrovi. Neke noči je pričelo škropiti in potlej se je jesensko deževje vleklo in vleklo... Málíko je zazeblo; poprosila je za drva.

„Tam je nátol; nasekaj si!“ ji je Merčevka pokazala na hosto.

Hotela jo je še vprašati po sekiri, pa je raje umolknila. Poiskala je hlapčeka v hlevu.

„Jurek, sekiro bi rada.“

„Sekiro?“ Pogledal jo je v oči, kakor da bi bilo kaj med njima in se nasmehnil.

„Šibja bi si nasekala.“ se je zmedeno opravičevala.

„Če ti bo gorelo, ko je premokro?“ je govoril in stikal po kotih za sekiro.

Málíka je boječé vlačila hosto v kolarnico. Da je ne bi s ceste opazili, kako slabo se ji godi! Sramovala se je svoje siročine in nabreklega telesa. Vsi so se spotikali nad njim, še hlapček.

Naložila je gašper in ga podkurila s slamo. Vsa premražena je drgetala. Skozi pregorele cevi je silil dim Málíki v oči, čumnata se je zakadila.

V mokrih dnevih ni bilo pri hiši kdo ve kaj dela. Málíka je pomagala v kuhinji in hlevu.

„Jej kar v kuhinji,“ ji je rekla Merčevka. „Vem, da si raje sama. Pri mizi bi se delavci spogledovali; in če bi kateri kakšno zinil, bi te bolelo.“

„Oh, nikar ne skrbite radi mene! Samo, da sem pod streho, gospodinja!“

Po večerih je prihajala Ančka. Devala je iz predpasnika jabolka in kruh ter pripovedovala, kako se jima godi z materjo.

„Ni, da bi pravila. Prekleti! Tisti večer, ko si odšla, sem k sreči opazila, da nese sekiro v izbo. Pod posteljo jo je skril. Ali je mislil mene ali mater? Vrag ve, kaj je kuhal? Buljil je pijano, da so mu hotele oči izstopiti. Sredi opravke sva pustili večerjo na kaminu in zbežali k Esihovim. Mirnih noči ni več pri hiši. Pomniš, Esih je pravil, kako se je godilo pred leti Skazovim ženskam? Komaj so mu ušle; bale so se, da bi jih spretepel. Kočo jim je zažgal. Ko so ga našli na pol ožganega, je brundal: „Tak, napravil sem vam luč, da bi laže našle domov“... Vso noč sva trepetali in zrlí skozi okna proti domačiji. Zdaj, zdaj bo zagorela hiša...“

Málíka si je grela prste na gašperju in gledala zbegano po ilovnatih tleh. Z Ančkinih čevljev se je talil sneg; voda je razmehčala ilovico, da je sestra stopicala po blatni brozgi.

„Tako mi je, ko ležim sama v najini sobici, kakor da me polovico manjka. Si je nisva lepo uredili? Tukaj pa ta podrtija, ta plesnoba in vlaga, ki udarjata iz sten, ta lepenkasta okna, ta gašper! Sirota si, Málíka! Oh naš oče!“

Málíka je nabrala dračja iz košare in ga natlačila na polugaslo žerjavico.

„Kadi se, da se boš zadušila! Ah, Málíka, ti stari ljudje so brezčutni; oče je grozen, kar se tega tiče. Poglej, z mladih nog si jim delala; komaj si shodila, že si jim pasla; potlej pa vsa leta: dvajset let dela in garanjal! Ko bi pa najbolj potrebovala domačega človeka, se moraš potikati po teh luknjah.“

Málíka je počasi sledila sestrinemu govorjenju; preveč gorja se je nabralo na njeno glavo, da bi se znašla v takem razmišljanju.

„Kaj, ali se bo dal oče pogovoriti, bom še smela domov?“ je vpraševala zaskrbljeno.

„Ko se boš popravila in mu bo trda pri delu, se bo že spomnil nate. Škoda, da Rudl ničesar nima...“ Ančki je zmanjkalo besedi. Molčali sta...

Tišino je zmotilo škrtanje in drsanje v stropu.

„Podgane? Kristus!“ se je vznemirila sestra. Málíka je zajokala. Ančka jo je tolažila, ali dosti tudi njeno prigovarjanje ni pomagalo.

„Noči so, ki me grozijo,“ ji je tožila Málíka. „Molim in molim... Ali nekaj je v meni, kar me tlači, me vznemirja in bega, da me preplaši najtišji selest. — In — kaj bo, kaj bo? Mati so težko rodili. Prav pri meni, pri prvi je šlo tesno. Za božjo voljo, reci materi, naj pridejo k meni! Sama... med tujimi... kakor garjeva ovca... Ni je noči, ki je ne bi prejkala.“

„Ne joči! Jokanje ni dobro za otroka. Ne méni se za ljudi. Nisi prva, ne zadnja! Če bi bila v tvoji koži, do smrti bi se stepla ž njimi.“

Po drevju je ležala globoka noč, ko se je sestra zavila v ruto in rekla:

„Pozno je. Stari bo zjutraj godrnjal. Preklete! šestindvajset sem stara, sama se živim, služim, plačujem mu davke, pa trepečem pred njim. Ali se nam godi, Málíka? Dobro se naspí; prespi te mokre noči! Lahko noč.“

„Lahko noč.“

Zunaj je dežilo; deževnica je kapala s slamnate strehe, da je bila noč še hladnejša. Málíka se je potegnila v čum nato in naglo zapahnila vrata za sabo. Sédla je na posteljo. V gašperju je poknilo drvo. Vztrepetala je in se razgledala po izbi. Pomalem je strah kopnel. Zrla je na svoje telo. Postajalo ji je hudo in tesno, da je znova zajokala, tiho in ubito...

Po nočeh je sanjalarila o otroku; ti edini svetli trenutki so jo sladko vznemirjali. Oče in njihova domačija, vse je takrat zginilo... Otrok bo drobčkan in majhen bo... Rada, prerada ga bo imela. Znenada pa je sredi spanja zakričala.

Iz sprednjega dela izbe je pritekla Haložanka v rdečkasto izprani spodnjici ter našla Málíko, ki se je divje nekoga otepala.

„Málíka,lišiš Málíka!“ jo je tresla.

Málíka se je prebudila; spoznala je Haložanko, — môra ji je odlegla in krčevito se je je oklenila.

„Tetica, dobra tetica, ostanite pri meni, ne hodite od mene!“

„Kaj te preganja, sirota?“

V joku se je trgalo iz nje:

„Oče je zasajal v gnoj železnice... kopal je jamo... táko jamo za otroka... Uh, tetica... Kako gleda, poglejte ga, čisto vodene oči ima!“

Ženska jo je mirila. V prednji sobi so se prebudili otroci; prišli so za materjo in preplašeno gledali Málíko.

„Sirote smo ženske!“ Bledična in suhotna Haložanka si je obrisala solzo in nagnala deco spat.

Z lepimi dnevi, ki so nastali za deževjem, se je pomalem odprlo delo na njivah. Merčevi so orali za ozimino. Málíko je metalo brano po ogonih. S svojo težko hojo se je zaganjala po razorani zemlji. Proti poldnevu so jo zvili krči. Ali Málíka je potrpeala. Plaho je računala: štirinajst dni sem pri Merčevih; ves čas je deževalo; komaj nekaj dni sem jim delala. — Za teden, dva poteče njen čas. Ne bo ji škodovalo, če se malo izmuči. Trpela je in upala, da bodo bolečine prešle.

Njiva se je obupno vlekla... Kakor da nima konca, kakor da Málíka ne bo dočakala konca vlake...

Fefka, Merčevkina dekla, je priganjala krave in jih pogosto ustavljala: „Počijva, Málíka! Živina je spehana, ti tudi.“

„Ni sile,“ ji je odgovarjala, in še rekla, čeprav sama sebi ni verjela: „Kmalu bova gotovi. Trije ogoni so še.“

Nista pa prišli niti v novo vlako. Ko je hotela Málíka na gornjem vratniku prenesti brano, je zastokala in se sesedla.

„Toliko, da si ni glave prebila na brani,“ je pozneje pripovedovala Fefka. „Sprva nisem vedela, kaj naj storim. Zakričala sem. Pritekla sta orača. Zmikala sta jo. Malo se je zavédla. Z Micko sva jo prijeli pod pázduho in jo zavlekli v njeno hiško. Mene so Merčevka poslali po Hrgovco. Stara je orala s Hrgom. Težko sem jo priklicala od živine. Ko sem ji povedala, kaj se je zgodilo z Málíko, je pobledeala in zatulila. Toliko, da se ni zaletela v Hrga. — „Prekleti satan in ne oče! Málíka, moja Málíka! Ti pa — Kristus, je še otrok živ?“ — Trepetala sem, da se ne bi Hrga zagnal v njo. — „Goni mi, ali se pa poberi z njive!“ — Pa je res vražji človek, ta Hrga! Stari sem komaj dopovedala, kako je z Málíko. Zbegana je sopla h krčmarju. Pol ure so klicali hlapca, Rudla, da bi zapeljal deklo v bolnico. Zaman. Pravijo, da se jim je skrtil v krmo. Seveda, te voznje bi ga bilo sram,“ je razsojela Fefka. „Poslej bi se je rad odkrižal. Taki so ti fantje! Jaz jim že ne bom nikoli ničesar verjela. Nisem še nobenega, pa tudi nobenega ne bom gledala. — Potlej je tekla, sirota, k Jurševim, da je izprosila Frančeka. Še Bog, da jim je ostala živa! Vsa siva je bila, ko so jo nalagali na voz.“

* * *

Za botra sta prišla z Goričkega Anzek in Marička. Ženske so odločile, da mora Málíka domov.

„Pri Merčevih vam bo vsa nazebla; naj še zbolí! Skozi leto je garala doma, na zimo pa naj strada v taki podrtiji!“

Na krčmarjevem dvorišču jih je že čakala naprežena kobila. Rudl je bil praznično oblečen.

„Kako je, atek?“ ga je podražila Marička. „Danes boš vozil! Tokrat se ne boš izvil!“

Fant se ji je otročje režal in v zadregi nekaj popravljal pri vpregi.

„Živega človeka vse doleti, kaj?“ ga je tolažil Maričkin.

Debeluštasti krčmar je stal na pragu in se hahljal:

„To je pokora! Moje svarjenje ni nikoli zaleglo! Zdaj je staknil!“

„Ni take sile!“

Mimo koč je gnal kobilo, da so vse ženske pritekale prepozno k oknom.

„Po Málíko se peljejo, Rudl vozi!“

Málíka je prišla iz bolnice razžarjenih lic. Popravila se je. Marička je pritekla za njo z otrokom v naročju.

„Kje si, Rudl? Poslej boš imel dve, ha! Ju ne boš pozdravil? Kako močno dekle, kajon!“ Pomolila mu je otroka pod nos.

Rudl je stegnil roko. Ali otrok je bil tak drobižek, tako nežen, da je Rudlova okorna roka zastala. Gledal je majhno stvarco, pogledoval Málíko, ki se mu je nasmihala in prav nič mu ni prišlo na misel, kaj naj stori.

„Peljimo sel!“ je s težavo dognal ter počil s tako silo po kobili, da je odskočila.

Ženske na vozu so zavpile. „Ne nori, Rudl!“

Po krstu so zavili h krčmarju. Rudl je izpregel in poklical krčmarja v zadnjo izbo.

„Tri litre postavite na mizo. Odslužil bom.“

Do večera so sedeli. Rudl se je zalival na mrtve viže; s slehernim kozarcem se je življenje zanj poenostavilo. Sklonil se je k Málíki, ki je ujčkala otroka, ter jo pobožal.

„Málíka, še bo drugače!“ Pokazal ji je svoje mišičaste roke.

Dekle mu ni kdo ve kaj verjelo. Ali sčasoma se bo morala vživeti v vse.

„Kaj pa drugega kot rada se imata,“ je pripovedoval ljudem Zatlar, ki ju je videl, kako sta se pomenkovala pri krčmarju.

Zvečer, ko je prišla Ančka iz fabrike, so se poslovili od krčmarja in Rudla.

Pred hišo se je Málíki močno zazdelo, da se je stari Hrga potegnil v hlev. V kuhinji si je mati obrisala roke, dala Marički desnico in jo peljala v izbo. Čakala jih je obložena miza.

„Saj naš tudi ni tak!“ jih je mirila. „Oče je, in kjer se tole zgodi, ni nikjer brez prepira. Ne menite se zanj! Posedite! Ančka, nalij jim vinal! Kmalu bom prišla med vas, nekaj opravke me še čaka.“

Málíka je stala sredi izbe, držala otroka v naročju in ni vedela, kam ga naj položi.

„Nič se ne boj, Málíka! Daj ga no sem, očetova postelja je prazna.“ Marička ji je vzela otroka in ga položila na rdečkasto odejo.

Anzek je prižigal svetilko nad mizo, ko je Hrgovca prišla za očetom. Govorjenje v izbi je utihnilo. Marička je dregnila Málíko. Mlada mati je pogledala po otroku, po domačih v izbi — vsem je bilo nekam nerodno — in zardela pred očetovim pogledom. Ko je tako stala sredi izbe pred njim, se je zcnada zbala, da ne bi zagledal otroka.

„Oče, bom smela ostati pri hiši? Ubogala vas bom ... delala sem vam,“ se je trgalo iz nje.

Na očetovi postelji je zavekal otrok. Njegov šibki glasek se je proseče zarezal v tišino. Málíka je zacmihala.

„A je bilo tega treba?“ je suho vprašal oče.

„Križani Bog, pusti jo vendar! Dovolj je prestala, pretrpela...“ je poprosila žena.

Kaj? Ve pa tiho! Če sama ne ve, kaj ji je storiti, se naj pobere! Gospodar pri hiši sem še jaz!“ je pokazal nase.

„Oče, pa ste le čudni!“ se je dvignila Ančka izza mize. „Na kolenih vas naj prosí? Radi česa, počemu? Ker je ne boste mogli več tako drago prodati? Vse leto vam je spravljala živč, zdaj pa otroka ne bi smela imeti pri koči?“ Obrnila se je k Málíki. „Na kolenih jih ne bi nikoli —“

Ni povedala do konca. Stari jo je zgrabil za ramo in jo treščil ob peč, da je jeknila. Pobrala se je in zakričala.

Stari je izvlekel izza omare sekiro. Ančka je skočila pred njega.

„Ubijte me, ubijte, vse nas pobijte, če mislite, da smetel Ali sem se vam kaj zlagala? Kako bi pa izgledalo, če bi smel oče ubijati otroke? Ste vi oče? Živina, zver in ne — oče!“

Ančka je bila od razburjenja vsa zaripla. Anzek je prijel starega za roko. Hrga se je izvijal. Sekira je padla na tla. Marička jo je pobrala — „Kristus, tak človek!“ — in jo skrila. Stari se je izvil fantu, zaklel: „Preklete babe!“ in se pobral iz hiše. Otrok je ves čas vreščal. Málíka se je sčasoma zavédla; pričela je hupkati otroka.

„Oh, kako se dere!“ se je obupana razgledovala po zbeganih obrazih. „Miru ne bomo imele, če bo otrok vpil!“ Zazrla se je v mali obrazek. „Marička, Marička, bodi no tiho! Marička, slišiš? Oče se kregajo, Marička. Marička, bodi, bodi no tiho!“ Mirila jo je, Marička pa je vreščala na vse pretege. Málíka je povescila oči preko otroka v tla. Skozi otročje vreščanje je slišala Hrgovčino tarnanje.

„Kristus, da se ti je moralo tole pripetiti?! Kako bo poslej pri nas?“

„Bridko kot pelin,“ je mislila Málíka in zaihtela.

* * *

Nekaj pred božičem je zapadel sneg. Na Štefanovo je prišel Esih k Hrgovim v vas.

Hrga je dremal pri mizi in vlekel pipo. Žena se je grela ob peči. Málíka je varovala otroka.

Esih je sédel na stol. Hrgovca je postavila na mizo ročko pijače. Govorili so o letošnji ozimini, o krmi, ki so je bolj malo spravili, o svinjah, kdaj jih bodo klali, in o snegu, ki so ga prinesli kvatrni dnevi.

Ko se je poslavljaj v mraku, je stopil še k Málíki in se nasmehnil Marički v obrazek.

„Bav-bav, Marička!“ jo je požgečkal pod bradico. „Močnega otroka imaš, Málíka! Lepo ti rase! Haha! Hrga, kaj bi se jezil? Z leti ti bo že pomagala pasti. Vračala ti bo krave. Ko je naša prinesla otroka k hiši, sem prav tako nergal. Ali poglej, kaj bi pa danes brez naše Marice? H krčmarju mi hodi po tobak in na paši mi vrača. Mlade noge pomagajo starim. Je že res, da je ni bilo treba, ali kaj hočemo, ko pa je tako naneslo. Prišla je pač na svet. Danes si ne morem misliti domačije brez Marice. Če bi umrla — Bog ne daj! — vsi bi se jokali.“

Hrga se je zazrl skozi okno in nekaj zamrmral. Málíka pa je vsa presrečna gledala v dobri obraz starega Esiha. Malo jih je bilo, ki so povedali kaj tako dobrega o njenem otroku.

Ko je potlej še mati odšla za očetom in Esihom ter so se njihovi glasovi porazgubili nekje v kolarnici, da je Málíka ostala čisto sama z Maričko, jo je krepko stisnila k sebi, da je otroče zavekalo zaradi prevelike mamine radosti. Čez Málíkin obraz, ki je bil drugače ves trpek in bridek, sta se razlila spokojenost in mir...

Prikrajšaj Bog bodoče mi bolesti

Maksa Samsa

Prikrajšaj Bog bodoče mi bolesti,
privošči kamen mi ob trdi cesti;
biriču strogemu, življenju, reci:
„Do golega pred svetom je ne sleci.
Zrahljaj na rokah trde ji okove;
če žejna Te proseče kdaj pozove,
blažilnega napoja ji ponudi!
Daj, dvigni jo, ko se na zemljo zgrudi!“

12 dni s tovorno ladjo od Sušaka do Ulčinja.

Vida Lapajne

Počasno potovanje po modi starih časov je še danes najlepše in prav prijetno. Tovorna ladja, nekaj takega kot mešani vlak na suhem, ima prostora za 40 vagonov tovora, a za potnike ima v zadnjem delu 6 snažnih kabin in jedilnico, vse prikupno in čedno. Spredej na krovu je nekoliko prostora za potnike tretjega razreda.

Počasi smo pluli, natovarjali in iztovarjali in prenočevali v samih lukah. Želeli smo čim več tovarjenja, da je ostalo nam čim več časa za kopanje in za razgledovanje. Hrvaško Primorje smo še hitro prevozili, ker

je tu zelo mnogo zvez. Ustavili smo se le v Bakru, ki ima vse pogoje za veliko moderno luko. Tu smo čuli o že pokojnem pomorščaku, ki je izdelal načrt za veliko pristanišče, v katerem bi bilo prostora za 60 ladij. Izvrstna studenčnica nas je napojila, saj se izpod vseh gora, ki obkrožajo zaliv, stekajo v morje mrzle ponikalnice z našega Krasa. Vzdolž obale smo pozdravljali znane kraje: Kraljevico, Crikvenico, Selce, Novi. Širijo se ob morju in v hrib. Kraško kamenje se spreminja v vrtove in moderne parke, drugod pa se belijo kraške skale in ograde iz kamenja (kako ganljivo zgovorne sol); vmes se zelenijo borovi gaji.

V Senju nas je pričakovala cela gora lešene robe, izdelki Ličanov, stoli, škafi, sodčki za namakanje in konserviranje sardel; vse zelo preprosto. Vse to smo po malem oddajali po dalmatinskih ribiških vasicah, največ stolov smo pustili v Budvi, bržčas za kak nov hotel. Na Pagu smo prvič nočili. Tu smo natovorili za nekaj vagonov soli iz tukajšnjih solarn, ki so pa precej oddaljene od mesta.

Živinska sol, ki je menda manj prečiščena, se je tvorila v pisanih vrečah. Nazaj grede smo nakupovali tu znamenite šivane paške čipke; iz vseh hiš so jih prinašale žene, dekleta in otroci. Letos se bo otvorila zopet čipkarska šola.

Mimo zelenega Biograda, ki je bil še pred par leti zelo malaričen, smo prišli v prirodno luko šibenika. Skozi ožino med otoki more vedno le po ena ladja ven ali notri, kar urejuje posebna straža pri prvi utrdbi. Po Senju je šibenik drugo najcenejše mesto Dalmacije. Jajca so bila ob največjem navalu tujcev po 20 za 10 Din. Pripovedka pravi, da je znamenita katedrala zidana z beljaki in ne z apnom in je zbog tega kljubovala vsem potresom. Ob draginji jajc se šalijo meščani, da se bržčas gradi kje kaka cerkev.

V Trogiru smo natovorili vreče suhega tobačnega listja. Naši pomorščaki so nam pripovedovali, kako znamenita sta tukajšni žajbelj in pelin. Posušenega so v vrečah oddajali v razna mesta ob oddaljenih morjih, ko so vozili tovor na večjih ladjah.

„Šta je Londra kontra Splitu gradu!“ Pozdravijo nas ob obali prve palme, rastoče vse leto na prostem, mnogo jih je, ki letos cveto. Tu je življenja in vrvenja v vseh jezikih, trgovine z narodnimi izdelki so prepolne kupcev. — V industrijskem Omišu smo sprejeli na krov ondotne „Cetina“ testenine, cement in karbid. Letoviščarji so morali nekolikokrat počivati na prostem.

Najbolj je narasla Makarska. Krasna naravna plaža ob gozdičku nudi gostom sonca in sence. Vsako jutro prihaja k hotelom v vas star orek samec. V zgodnji mladosti je bil obstreljen in tu negovan. Že 16 let prihaja iz svojega skalnatega domovja. Tu smo dobili na krov 12 lepo rejenih volov za Dubrovnik, ki je kapitana trikrat brzojavno prosil, naj jih za božjo voljo natovori, ker mu primanjkuje mesa. Tako smo se vozili z našimi volički mimo nešteti otokov, mornarji so trdili, da jih je 1380, okoli Pelješca po široki plovni Neretvi v Metkovič, mimo Korčule, zelenega Orebiča in Tr-

stenika v Dubrovnik. Tu je višek življenja, in tu se prične draginja, ki vlada vse do Kotora. — Budva se ponaša s kraljevsko rodbino, ki si v njeni bližini ureja svoj počitniški dom. V Baru je nastanjena v nekdanji letni rezidenci kralja Nikite poljedelska šola. V črnogorskih vodah plovemo. Zadnja postaja Ulčinj je oddaleč velika srednjeveška trdnjava; v notranjosti smo zagledali prve minarete ob morju. Pristanišče je bilo dograjeno šele pred dvema mesecema, preje so pristajale ladje le na sidro. Iztovorili smo z vagona moke in natovorili oglja in kože. Čudovito krepki in gibčni nosači so Albanci. Ulčinj ima še veliko bodočnost zaradi svoje izredno zdravilne radioaktivne plaže. Mejna reka Bojana prinaša iz Skaderskega jezera pesek, ki zdravi reumo, ishias, kostne bolezni i. dr.

Pogledali smo puste, skalnate albanske gore, ob njih morje, ki je brez otokov in slikovitih zalivov, in se vrnili. Ob oljčno zelenih otokih, lepih, iz rezanega kamna zidanih vasicah, ki imajo že vsaka svoj vodovod, smo se poslavljali od čudovite Dalmacije. Še enkrat smo občudovali bujno rastoča polja Metkoviča. Ob smotrenejši obdelavi bi bila to naša druga Vipava, Gorica. Prazne košare smo iztovarjali, a natovarjali polne grozdja, smokev, paradiznikov in druge zelenjave. Ogromna močvirja Neretve bi bila najprikladnejša riževa polja. Za vso Jugoslavijo bi pridelali dovolj riža. Ob sipinah, kjer se meša morska voda z Neretvo, uspevajo ostrige, pridobivajo jih v velikih množinah.

V Kotorskem zalivu smo občudovali čudovite serpentine na Lovčen, v Risanu smo natovorili vreče lovorjevih listov. V malem zalivu tamošnje šole se je igrala deca nekega „ferijalnega saveza“. Po pristaniščih smo pobirali kože vsake vrste, tudi goveje, največ pa ovčje in kozje, ogromno množino jih je pripeljal kapitan na Sušak, kjer jih tovarne v prvič predelajo in oddajo dalje v Nemčijo. V Rogoznici smo se še spomnili samotnega otoka, ki ga je kupil Dunajčan, si zgradil vilo, a med kamenje zasadil borove sadike, ki jih je dobil od naše države brezplačno. Vsepovsod se opažajo mladi nasadi, nasajajo jih otroci ljudskih in meščanskih šol. Naši inozemski potniki so se le čudili ogromnemu delu, ki ga tu vršijo narod in oblastva. O, čez 50 let, 100 let, kako bo vse drugače tu, danes še ponižno zelenje bo velik blagoslov za vso deželo. Stari ljudje trdijo, da senjska burja pozimi že manj strašno razsaja, manj strašne so suše poleti, odkar se zelenijo Velebit, Biokovo in otoki. Vodovodi so skoraj povsod, ponekod jedva leto dni stari. Velik boj bijeta Bosna in Hercegovina za svoje pristanišče Ploče. Danes je tu le lep velik zaliv, brez vsakega naselja. Njihovi zahtevi ugovarjajo Split, Šibenik in tudi Metkovič sam.

Zopet smo na Sušaku, jedva se izrinemo iz ozkega, tesnega pristanišča, kjer se tlači veliko število ladij, a pri sosedu puhata na prostrani obali le dva dimnika. Kako Sušak požira vse tujce, ves ogromni promet, to je vsakemu uganka. In vendar gre in se razvija naprej.

Književnost in umetnost

Otto Weininger: Spol in značaj. Poslovenil Filip Kalan, založila Modra Ptica v Ljubljani, načrt za platnice izdelal Ivo Spinčič, tiskala tiskarna Merkur v Ljubljani. 1956, XVI + 545 str., 8°.

Letos je izdala založba „Modra Ptica“ prevod knjige „Geschlecht und Charakter“ Ottona Weiningerja. Delo je prvič izšlo l. 1902., ko je bil pisatelj star 22 let. Kot smoter svojega dela si je nadel nalogo zgraditi teoretska tipa popolne „Žene“ in popolnega „Moža“, ter jima določiti vlogo, ki jo imata v medsebojnem odnosu, kakor tudi v odnosu do telesnega in duhovnega ustvarjanja novega človeka in družbe vobče. Naloga je torej zelo težka, posebno težka pa za mladega moža, ki v svojih 22 letih pač ni mogel spoznati vseh tipov žena in mož, vseh njihovih lastnosti, razvojnih dob itd. Mladenič je bil brez dvoma nadarjen, da, celo genialen v marsikakem oziru, toda tej nalogi ni bil dorastel. Spuščal se je v svet nepoznane ženske duševnosti, vlovil sem in tja kak drobec, toda v splošnem se ni znal znajti, zato je kmalu opustil poskus, da piše znanstveno in da dokazuje, ter pograbil le sem in tja kako znanstveno teorijo, namesto da bi dokazoval — je začel trditi. Sicer je v takih duševnih opisovanjih res težko nekaj dokazati, osobito iz najintimnejših in najglobljih tajn človeške duše, prav zato pa je več kot predrzno, da si 22 leten mladenič upa vse to trditi kot dognano resnico. Zato je umevno, da delo ni izpolnilo svojega namena in da ima za resne ljudi le to vrednost, da lahko spoznamo psiho tega mladega moža, ki se je tako zagrizeno maščeval vsem ženam zaradi nekega svojega mladostnega razočaranja. Žal pa ne gledajo vsi na delo s takega vidika, temveč podleajo navidezno-znanstvenim dokazovanjem Ottona Weiningerja ter jih vzemajo bolj resno in dosledno kot pisatelj sam, ki si je vzel življenje, ko je spoznal, da ne more več ne naprej ne nazaj. — Zato je zelo čudno, da knjiga ni opremljena niti z uvodom, niti s potrebnimi opombami in da je šla taka v javnost po 34 letih, medtem ko so vede, na katere se naslanja, dosegle že povsem druge rezultate, zlasti pa so razmere same v tem času tako silno spremenile človeško življenje, da z njimi pade brez vsakih drugih dokazov večji del Weiningerjevih trditev.

Delo je razdeljeno v biološki in psihološki uvod ter v psihološko filozofski glavni del; torej bi imelo biti v prvi vrsti filozofsko, kajti tudi psihologija, ki se je poslužuje, je, kot sam pravi, docela filozofska. (I. str.) Vsa filozofija pa bi imela biti zgrajena na podlagi Platonovega, krščanskega in Kantovega svetovnega nazora, vendar je pisec od teh vzorov zelo daleč in jih interpretira tako samovoljno, tako nasilno, da nima z njimi nič več skupnega. To priznava tudi sam W., ko pravi: „Znanstveno, psihološko, logično in etično osnovo sem si moral večji del sam ustvariti.“ (Str. IX.) Da pa je vse to ustvaril samovoljno in le z enim ciljem, podpreti svojo filozofsko psihologijo, ki jo imenuje tudi „izkušnjaško znanstvena zadeva, za katero dokazi sploh niso potrebni“ (str. X.), je popolnoma jasno.

Prvi del, ki bi imel biti podlaga za nadaljnja izvajanja, sloni na popolnoma naravoslovni bazi, ki jo izvaja takole (str. 5): „Vsestranskih spolnih razlik med moškimi in ženskami ne moremo dokazati. Res, celo okostje se pri večini ženskih rok razlikuje od moškega; spola pa ne moremo zadržno določiti niti na delih okostja, niti pri takih sestavinah, ki so ohranjene (same zase) hkratu z mišicami, vezmi, kitami, kožo in krvjo. To velja tudi o prsnem košu, o lobanji. Toda kako je z delom okostja, kjer bi se morale vsekakor pokazati ostre spolne razlike, kako je z medenico? Saj vendar splošno mislimo, da je ženska medenica prikrojena za porod, moška pa ne. Toda še medenice ne moremo rabiti za merilo. Saj vsakdo ve — in tudi anatomi ne vedo več — da ima veliko „žensk“ moško ter ozko, veliko „moških“ pa široko, žensko medenico“ itd. Razlaga dalje, kako pri prvem zarodku človeka, rastlin in živali ne moremo ločiti spola, kako so vse posebnosti moškega spola, čeprav le slabo, razvite tudi v ženskem spolu in obratno, ter zaključuje (str. 11):

„Sploh ni živih bitij, ki bi mogli o njih kar trditi, da so enospolna ter spolno opredeljena.“ — To je ogrodje primarne fiziološke razlike med ženo in možem. K tej primarni fiziološki formaciji pa pridejo še sekundarni, terciarni in kvarterni spolni znaki. To so oni, ki se pojavljajo vidno šele za časa spolne zrelosti, oni ki jih pri človeku razodevajo šele njegove izjave in njegova dejanja in oni, ki so nastali zaradi zaposlitve. Ker pa Weininger nobenemu teh znakov ne pripisuje primarnega ali sekundarnega pomena, lahko sklepamo, da so vsi vsaj približno enako vredni. S tem pa pisatelj nehoti priznava veliki pomen razmer, ki spreminjajo celotnega človeka, le da tega sicer ne upošteva.

Po takem uvodu, ki bi imel biti podlaga za izvajanja v glavnem delu, bi bilo logično in bi lahko pričakovali, da bo vsaka spolna edinka moža in žene imela sorazmerno enakovredni konstituciji tudi enakovredne duševne sposobnosti, v kolikor jih ne bodo sekundarni spolni znaki preusmerili v posebne biološke razlike, običajji pa še vnesli nekaj posebnih, toda ne trajnih značilnosti. W. pa presenetljivo pride do zaključka, da je moški individuum, v svoji psihi in življenju latentni (skriti) genij, žena pa „res viva“, (živa stvar), materija, nič.

Edino poglavje, ki sloni na omenjeni naravoslovni bazi, je poglavje „Emancipirane žene“. Tu se v dokazovanju poslužuje tudi zgodovine, ki jo drugje praviloma ne uvažuje in ki jo očitvidno zelo malo pozna. Tako pravi med drugim, da so prave emancipirane žene le one, ki imajo v sebi veliko mero moškosti, in take da so že večkrat v zgodovini poskusile uveljaviti svojo enakopravnost, kar jim pa ni uspelo, ker za to niso bile sposobne. S tem W. samo dokazuje — tukaj kakor tudi v vsaj knjigi — da je sociologija njegova najšibkejša stran, saj popolnoma prezre dejstvo, da je treba za vsako gibanje določenih pogojev, ki jih ustvarijo tedanje razmere. Dosedanji poskusi ženskega gibanja, v kolikor se o njih v zgodovini sploh more govoriti, niso mogli uspeti, ker tedaj ni bilo gospodarskih in socialnih pogojev, ki so glavno gibalo današnjega ženskega pokreta.

Takoj za tem poglavjem W. več ne gradi na svoji naravoslovni osnovi. Postavi antitezo prejšnjim izvajanjem (str. 70) — „Človek je vendar kljub vmesnim spolnim tvorbam ali moški ali ženska,“ in skuša iz nadaljnega obravnavanja izločiti živo, realno ženo in živega, resničnega moža, in v svrhu psihološke filozofije izvesti tipizacijo; ustvari nova bitja, popolno ženo in popolnega moža, ki v resničnem svetu sploh ne živita, pač pa lahko postaneta objekt znanosti. Če bi se res omejil na to trditev in na stalno poudarjanje, da v življenju ni ne popolnih moških, ne popolnih žen, da je v vsakem moškem nekaj ženskega in v vsaki ženski nekaj moškega, bi delo imelo vsaj nekaj resnega videza. Kakor hitro pa postavlja trditev, da je najnevednejši moški še vedno več vreden kot najbolj vredna ženska (str. 148.), kakor hitro naglašča na več mestih (str. 201, 220, 225, 243, 248, 259, 298, itd.), da tudi prava normalna žena ni kaj dosti boljša od njegove absolutne ženske, izgubi delo vsako resnost, ostane brez podlage, brez tako poudarjene logike, postane izbruh ogorčene mladega moža, ki je zabredel v še hujši pesimizem kot njegova učiteljka Nietzsche in Schopenhauer.

Za podlago svojim izvajanjem jemlje tedaj najnovejšo panogo znanosti, karakterologijo. To pa zato, ker daje vsaki človeški misli, vsakemu gibu, vsakemu izreku poseben pomen, in ker le na tej vedi, ki še znanost sploh postala ni, lahko gradi svoje teorije. Da pa svoja izvajanja podpre, obeta tej panogi veliko bodočnost, in jo predstavlja kot bodoče dopolnilo psihologije, ki bo le po njej dobila svojo pravo vrednost. Na tej osnovi začne svoja izvajanja s Kantovim izrekom „Die Frau verrät ihr Geheimniß nicht,“ in s podobnim Nietzschejevim „Mulier taceat de muliere.“ Torej ženska molči o sebi in to molčanje je prvi njen velik greh. Zavrača tudi one ženske, ki govore in pišejo o svojih občutkih, „ker čeprav se v najnovejšem času tričetrtinske in polovične ženske zmerom izpovedujejo o svojem psihičnem življenju, povedo vendarle več o moškem, kakor pa o pravi ženski v sebi.“ Nato začne z izvajanjem psiholoških razlik moškega in ženske in to z naj-

važnejšimi razlikami v spolu in spolnem nagonu. Spolni nagon, pravi W., je pri moškem detumescenčni in kontrektacijski, pri ženi pa le kontrektacijski. Zato ker ima moški tudi detumescenčni nagon, ki se očituje že v potrebi po masturbaciji, bi moški rad vedno napadal, ženska pa, ki ima (po Weiningerju) le kontrektacijski nagon, bi bila rada vedno napadena. — Ženska potreba, čeprav pasivna, je lahko prav tako močna kot moška, ki je dejavna. Toda, ker moškega sili v njegovo aktivnost spolna napetost, je njegov spolni nagon drugačen, žena, ki pa (po Weiningerju) te potrebe nima, je spolno le veliko laže vznemirljiva in fiziološko veliko bolj razdražljiva; ona čuti, da se v tej spolni vznemirjenosti njeno življenje neznansko stopnjuje, zato drugače vrednoti spolni odnos, ona se v njem popolnoma izživlja, to je vse njeno življenje.

Na tej napačno postavljeni premisi nadaljuje: „Ta izključna spolnost žene ima še druge posledice. Ker je namreč moškemu spolnost le privesek in nikakor še ni vse, se moškemu spolnost lahko psihološki odrazi od ozadja, tako, da se je zave, da lahko razračuna z njo, da stopi v samostojen odnos do nje, da jo omeji ali razširi, zanika ali potrdi. Zato ve moški za svojo spolnost, ženska pa se je ne more zavedeti.“ Iz tega izvaja W. dalje: ker se moški svojih lastnosti zaveda, ženska pa se svojih ne more, sledi, da moški misli lahko zavedno, v izrazni obliki, ženska pa le bolj ali manj nezavedno, henidno, iz tega pa sledi: moški živi zavedno, ženska nezavedno. Ženska sprejema svojo zavest le od moškega, moški jo nezavedno osvešča. — Ker ženska živi nezavedno in misli henidno, ne more imeti nobene širše apersepcije in tudi spomina ne. Zato seveda ne more biti genialna, ker je genialnost istovetna s splošnejšo apersepcijo in globokim, trajnim spominom, z višjo splošno moškostjo. Če pa nima spomina, tudi ne more logično misliti, saj v različnih dobah nima sposobnosti istovetiti dva predmeta (str. 135.). Vsaka zmeta v življenju izvira po W. iz pomanjkljivega spomina in tudi iz pomanjkljive logike, ker pa žena nima niti spomina, niti logike, sledi iz tega, da žena ne more spoznati, ne govoriti resnice, ona laže, toda se te laži ne zaveda, zato o ženi ne moremo govoriti, da je antimoralna, pač pa le amoralna (str. 137.). Iz teh izvajanj je možen le en sam zaključek: takšnemu bitju, kot je ženska, nedostaje nadčutne osebnosti. Absolutna ženska nima jaza (170 str.) in tudi duše ne (str. 190.). Toda zakaj ne? Dovolj pove W.: zato, „ker jo (dušo) zahteva od moža (str. 190.), a vendar ne morem od drugega zahtevati nekaj, kar imam že sam.“ To je Weiningerjev dokaz, zakaj žena nima duše, ki ga podpre še z nekaterimi izreki zgodovinskih osebnosti, ki so kdajkoli izrazile dvom glede ženske duše. (Tertulijan na cerkvenem sinodu, Fouqué v nekaterih novelah, Jean Wier v enem svojih spisov in Kitajci v nekaterih narodnih pravljicah.) Komentar takim dokazom mislim, da ni potreben.

Torej tako je W. žensko uničil in svoja izvajanja „trdnó podprl z znanstvenimi dokazi.“ Z absolutno žensko je torej obračunal. Izvajanja bi po svojem namenu morala biti zaključena. Vendar W. nima mirne vesti. Pred njim se pojavi lik matere, lik žene, ki jo vsi cenijo, žene ki tudi po Nietzschejevem mnenju „edina zavestno ustvarja človečanstvo.“ Kam pa z njo? Kot bi vseh miselnih protislovij, absurdov in nelogičnih zaključkov še ne bilo dovolj, sedaj naenkrat sam opušča tipizacijo (ki seveda tudi prej ni bila nikjer dosledno izvedena) in sam deli „Žensko“ v mater in cipo, v Beatrix in Madono, ter v historiko. Vsem pa pripisuje le spolnost, dejanja vseh so usmerjena le v koitus, ki je edini smoter njihovega bivanja. V svoji zagrizenosti pozablja, da je baš moška edinka tista, ki večinoma prva išče izživljanja, da mnogo deklet sploh ne čuti potrebe prvega občevanja, da se največkrat uda le iz ljubezni do svojega druga in mu doprinese žrtev, ki se je boji. Da so istega mnenja tudi bolj izkušeni in tudi genialnejši ljudje kot naš pisatelj, dokazuje, da so mnogi pisatelji, celo naturalisti, videli in opisovali predvsem tip take žene, ki ga Weininger zanikuje. Naj navedem med mnogimi le nekatere: Zola v „Germinalu“, Dostojevski v „Ponižanih in razžaljenih“, Reymont v „Kmetih“, Sigrid Undset v „Kristina, Lawransova hči“, Čosić v „Pokošenem polju“, Stanko-

vič v „Nečisti krvi“, Miško Kranjec v „Pesmi s ceste“, Lawrence v „Sinovih in ljubimcih“, Ada Negri v svojih neštetih novelah itd. Weininger ne ve, kako pogosto pogrešajo poročene žene dobre in lepe besede in da jih za ta nedostatek prav nič ne odškoduje spolno občevanje. Toda tako individualno dokazovanje bo bolj prepričalo, če navedemo statistiko, ki jo je izdelal zdravnik dr. Hodan v „Sexuelle Not der Erwachsenen“, kjer pravi, da je 60% vseh žen frigidnih. Kje je tu potem ta ekskluzivna spolnost? Tudi če bi vseh ostalih 40% bilo res samo seksualno usmerjenih, bi bila to še vedno manjšina.

Kritika Weiningerjevega dela bi lahko šla v neskončnost, kajti vsako posamezno poglavje ima toliko apodiktičnih trditvev, ki ne vzdrže kritike, da bi o njem lahko napisali še obsežnejšo knjigo, kot jo je napisal pisatelj sam. V celoti pa mu opravičeno očitamo, da je nedosleden, nelogičen, naravnost absurden, da samovoljno potvarja filozofijo in zgodovino, naravoslovje in psihologijo, da za preteklost priznava evolucijo, za bodočnost pa jo zanika, da se poslužuje le onih primerov, ki lahko navidezno podprejo njegove trditve, ostalih se pa izogibljuje, da tipizacije ni izvedel pravično, dosledno in logično, pač pa je vzel za tip moža genija, izpopolnjeneega z vsemi dobrimi lastnostmi normalnega, zdravega moža, za tip žene pa samico, ki ji je odvzel zavest, spomin, logiko in etiko, dušo, razum in značaj, jo degradiral na živo tvarino, ki si kljub temu upa zahtevati, naj mož z njo človeški ravna. Zavrgel je najrealnejšo bazo dialektičnega raziskovanja in samovoljno raziskoval, ustvarjal in trdil, odvezal vrednost vsemu, kar bi ga lahko pobilo, pri tem pa se sam najbolj pobija. Sploh ni opisoval zdrave, normalne žene, temveč ekstravagantne in perverzne lastnosti žen-ljubice, bolnih v občevanju in mišljenju in take lastnosti je prisodil normalni, zdravi ženi. Če sta brezdelje in lenoba bogataških in dedno obremenjenih žen ustvarila tudi take tipe blaziranih donjuank, bi si teh nikoli ne smel postaviti za merilo ostalim. Sicer to ni napaka samo O. W., tako pišejo tudi mnogi drugi zdravniki, psihologi in patologi, ker pač imajo v svojem poklicu opravka z nenormalnimi ženskami, in po teh sodijo vse ostale, ki so normalne in zdrave v spolnih odnosih, pa tudi take, ki jih delo, beda in razočaranja tako zgarajo, da nimajo volje niti do normalnih odnosov, kaj šele do perverznosti.

Založba Modra Ptica danes ni smela izdati take knjige. Marsikdo mogoče ne ve, da je W., vsaj začasno, okužil velik del naše mladine; ne ve, da se v dijaških domovih in kolegijih na široko razpravlja o tej knjigi, ne ve, da je vseh 32 izvodov, ki jih imajo na razpolago ljubljanske javne knjižnice, vedno v prometu, ne ve, da naše javne delavke in predavateljice dobivajo anonimna pisma, v katerih avtorji obsojajo zagovarjanje žene in nje pravic ter se sklicujejo na Weiningerja, ki jim je najmerodajnejši faktor za presojanje žene. Kak greh na naši mladini, izdati v današnji moralni krizi tako knjigo brez opazk, brez vsake razlage! Mladina potrebuje čtiva, ki jo pomiri in moralno usmeri, dvigne in plemeniti. Prepričana sem, da se zavoljo nje nihče ne bo odrekel spolnemu občevanju, da bo pa veliko število nesamostojnih in brezvestnih ljudi dobilo novo afirmacijo za svoje slabo in nepošteno ravnanje z ženo, češ: kaj mi če, saj nima duše, saj je že to veliko, če ji nudim nekaj seksualne naslade. Zlata Pirnat.

Božo Škerlj: *Menschlicher Körper und Leibesübungen*. Warszawa. Nakladem towarzystwa naukowego warszawskiego 1936. Cena zł 5.

Pred kratkim je izšlo v nemškem jeziku zgoraj navedeno delo antropologa dr. B. Škerlja, priv. doc. na ljubljanski univerzi.

Jan Mydlarski, vodja antropološkega oddelka centralnega inštituta za fizično vzgojo v Varšavi, pravi v svojem uvodu, ki ga je napisal k omenjeni knjigi, da je to delo eden prvih konkretnih poizkusov, s katerimi na podlagi eksaktnih raziskovanj lahko ugotovimo, ali je način našega dela na polju telesne vzgoje smotren ali ne. Tu se uveljavi praktična vloga antropologije kot znanstvene kontrole telesne vzgoje. Ker je namen telesne vzgoje dvigniti biološko vrednost celega na-

roda, ne samo vrednost posameznika, je pisec upravičen staviti na prvo mesto analizo vpliva telesnih vaj na ženski organizem.

Rezultat svojih raziskovanj je dr. Škerlj označil na str. 128 v kratkem s tem, da je poudaril, da zastarele metode ženske telesne vzgoje, kakor so se izvajale do zadnjega časa praktično tudi pri nas, ne odgovarjajo niti po obliki niti po intenziteti normalnemu ženskemu telesu. Resnično žensko telo napravlja s svojimi ženskimi oblikami na opazovalca vtis resnične žene, ki je ustvarjena za svoj naravni poklic, t. j. materinstvo.

Pisec tega dela je začel s svojimi raziskovanji leta 1951. Glavne statistične podatke pa je zbral z merjenjem l. 1955. ob priliki sokolskih slavnosti v Ljubljani, ko je vzel potrebne mere 800 telovadcem moškega in ženskega spola. Nadaljnja raziskavanja je vodil dr. Škerlj na varšavski visoki šoli za telesno vzgojo. Vzel je mere 239 ženam in 216 moškim.

Pri merjenju žen so prišle v poštev predvsem olimpijke, Sokolice tekmovalke in netekmovalke, veslačice tekmovalke ter dijakinje visoke šole za telesno vzgojo v Varšavi.

Pri opazovanjih in merjenjih je pisec upravičeno polagal največjo važnost na obliko prsnega koša in medenice. Opazoval je nadalje tudi izpremembe na hrbtenici, meril je višino in širokost posameznika, upošteval je starost, označeval razvinitost prsi pri ženi, pri mnogih tudi obliko in tip telesa. Pisec omenja vpliv telesnih vaj na menstruacijo in na splošno zdravstveno stanje.

Ugotovitve na podlagi obsežnega merjenja so prav zanimive. Prsni koš postane pod vplivom pretiranih telesnih vaj (zlasti na orodju, pri lahki atletiki i. t. d.) bolj ploščat, pri ženi se zoži medenica, ki je vsled tega za normalni porod manj sposobna. Medenica je pri taki ženi z ozirom na pleča preozka, oz. so ramena preširoka. To je ugotovil pisec zlasti pri tekmovalkah.

Zavoj hrbtenice v križu (lumbalna lordoza) se s pretirano gimnastiko oz. športom nekako izravna in sicer pod vplivom vedno napetih trebušnih mišic, kar pa ne odgovarja naravnim zahtevam o zavojih hrbtenice. Sploh so trebušne mišice žene, ki v športu pretirava, premočne, tako, da jim niso več kos njim-nasproti delujoče hrbtne mišice. Vsled tega nastane v telesu nesoglasje, ki se mora brezpogojno izenačiti s primernim gibanjem, kakor je plavanje, veslanje, drsanje, smučanje ter plazilne in druge specialne gimnastične vaje.

Zanimivo je nadalje poglavje o telesnih tipih, ki nam med drugim omenja tudi opazovanje, da je „moški tip“ ženskega telesa (ploščata prsa, ozka medenica) za rekorde tekmovanja edino prikladen. To pa zlasti takrat, ko se žena iz katerega koli vzroka odpove materinstvu.

Nadalje ugotavlja pisec nepovoljni vpliv pretiravanja na polju telesne vzgoje na menstruacijo in splošno zdravstveno stanje. Menstruacija je neredna, nepovoljno zdravstveno stanje pa se izraža v splošni slabosti, glavobolu, preutrujenosti, motnjah srca in bolečinah trebušne votline.

Končno poudarja pisec, da se mora vse telesno gibanje žene preurediti tako, da njenemu telesu in zdravju ne škoduje. Saj je toliko panog na polju telesne vzgoje, kjer se žena brez škode lahko udejstvuje. Vsako tekmovanje kot posledica pretiranega dela pa naj brezpogojno odpade!

Vse praktične vaje žene naj se vrše izključno pod nadzorstvom žene, kajti edino žena pred vsem razume ženo, kar je posebno pri telesnih vajah velikega pomena.

Telesne vaje so skupna last naroda in ne samo za specialiste, najmanj pa za podporo „neženske“ žene. S to trditvijo sklepa pisec svoje znamenito delo.

Knjiga je pisana v prijetnem, lahko razumljivem slogu. Tabele so pregledne in skice, ki so tudi delo pisca samega, jako nazorne. Knjiga zasluži svoje mesto v vsaki knjižnici. Prav posebno pa bi jo moral poznati vsakdo, komur je poverjena vzgoja naše mladine.

Ljudmila Šlibar.

O Ogino-Knausovi teoriji. Dr. L. Šavnik, Zdravniški vestnik 1936; kot posebni odtis 22 str. — Prav je, da se po mnogih bolj ali manj popularnih in dveh, treh strokovnih člankih o tej temi oglašča k besedi specialist-ginekolog velikih izkušenj in podaja pregled o razvoju vse teorije kakor tudi o njenem praktičnem pomenu. Pozdraviti je to tembolj, ker so se začeli oglašati tudi že laiki, ki so zanesli v ljudstvo marsikatero netočnost in s tem pripomogli prej k diskreditiranju teorije kakor pa k resnemu upoštevanju vseh potrebnih točnih zahtev v opazovanju spolnih funkcij vsake posameznice. Pisec se drži zlasti Knausove knjige „Die periodische Fruchtbarkeit und Unfruchtbarkeit des Weibes“ („Obdobjna oplodljivost in neoplodljivost ženske“), ter poročil na mednarodnem ginekološkem kongresu v Münchenu v jeseni preteklega leta. V prvem delu slika zgodovino osnov te teorije, ki sega že nazaj do židovskega talmuda. Drugi del se bavi s Knausovimi raziskavanji, ki jih moti zlasti česta in velika nerednost v menstruacijskem ciklu. Tretji del slika metodo določanja plodnih in neplodnih dni po Ogini in Knausu, četrti del pa pomen te metode, ki je deloma pozitivno, deloma negativno uporabna. Po avtorjevem mnenju bi se dalo z njo omejiti veliko število splavov in drugotnih neplodnosti. Za uspešno uporabljanje metode je pa potrebno: „1. najtočnejše spoznanje individualnih nihanj menstrualnega cikla ter ovulacije in konceptijskega termina (časa oplodljivosti), ki se iz teh izračuna; (vsaka posameznica mora zase ugotoviti, v katerih razdobjih pri nji redoma nastopa perilo. Nekaj dni prej in nekaj dni pozneje je žena redoma neplodna — op. ur.); 2. v času konceptijskega optima (največje oplodljivosti) je vsako kakršnokoli spolno približanje prepovedano; 3. vpoštevatvi je treba, da metoda ne drži, če se iz kakršnegakoli razloga ciklus izpremeni.“ (Točka dve velja seveda le za negativno uporabljane metode.) V nadaljnjem delu slika pisec boj za in proti teoriji. V zadnjem času se zdi, da ji strokovni krogi pripisujejo čimdalje večji pomen. Zanimivo je, da so tudi francoski zdravniki prišli povsem po originalnih poteh k podobnim nazorom o plodnosti ženske. Zadnji del prikazuje statistični material raznih raziskovalcev, ki je že dokaj velik. Pisec sam ni absoluten pristaš metode, katera pa ima brez dvoma realno naravno podlago. H koncu priporoča obširna opazovanja vsem zdravnikom in zlasti interesiranim ženam samim. Vsekakor se sme metoda obravnavati le od posameznice do posameznice; tudi š. se obrača proti načinu dosedanje propagande te metode pri nas. Njegova želja je, da bi se opazovali mesečni cikli na vseh višjih ženskih šolah, kajti s tem bi se dekleta že zgodaj navadila na red in samoopazovanje; zapiski bi se morali redno kontrolirati; z metodo naj se seznanijo tudi babice zlasti na deželi. Upravičene zahteve pisca naj bi se pač čimprej uresničile, opazovanja na šolah bi se dala tudi lahko izvesti in vsekakor je prav, da bi dekleta vedela kaj več (in prej kakor navadno!) o spolnih funkcijah svojega telesa. Obvarovale bi se marsikaterega bridkega razočaranja!

Dr. B. Škerlj.

Obzornik

Žene, pridružimo se akciji za novo bolnico v Ljubljani!

Ko je bilo letos spomladi ustanovljeno posebno društvo „Akcija za razširitev ljubljanske bolnice“, je „Ženski svet“ točno poročal o pomenu društva in o njegovih ciljnih ter je v celoti objavil predavanje dr. B. Magajne, ki je bilo za ženske pač najzanimivejše.

Strahotne razmere, ki so našim ljudem dobro znane in o katerih je priznal sam minister soc. politike in nar. zdravja dr. Cvetković, da kriče po izboljšanju, se do danes še niso izpremenile. Če pomislimo, da je bila ljubljanska bolnica zgrajena že leta 1895. in da se je od tedaj pomnožilo število prebivalstva za 50%, tedaj nam mora biti povsem razumljivo dejstvo, da manjka na posameznih oddelkih po 50, 100, celo 200 postelj. Poleg tega, da bolniške sobe niti od daleč več ne zadoštujejo za vsakdanje potrebe, so tudi vsi ostali prostori premajhni in ne izpolnjujejo modernih medicinskih zahtev.

Predolgo bi bilo, ko bi hoteli naštetiti vse nedostatke in popisati vse trpljenje bolnikov zavoljo teh pomanjkljivosti. Zavedajmo se samo enega: vprašanje ljubljanske bolnice je danes eno najbolj perečih slovenskih vprašanj. To je zadeva, ki se ne tiče samo slovenskih mož, temveč tudi slovenskih žen in otrok. Da, zlasti teh. Saj nihče bolj ne trpi zavoljo slabih higienskih razmer kot žena - mati in njen otrok. Če je kdo drugi pri hiši bolan, tedaj mu postreže in ga neguje mati; kadar pa se zgrudi mati, tedaj ji ne preostaja drugega kot bolnica. Kako bi bila potrebna skrbne nege in počitka — utrujena od garanja in bolezni! A tu mora deliti posteljo še z drugo bolnico!

In otroci! Kako drugače je materi pri srcu, kadar ve, da je njen nevarno bolni otrok lepo negovan v zračnem prostoru, da leži v higiensko neoporečni posteljici, kot pa tedaj, ko ga mora izročiti na milost in nemilost razmeram, kakršne vladajo danes v naši bolnici, ko leže na eni večji postelji celo po štirje otroci!

Zato pa, žene in matere, ne recite, da vas akcija za novo bolnico v Ljubljani nič ne briga, ne mislite, da to ni vaša zadeva, temveč podprite jo z vsemi svojimi močmi! Društvo, ki je prirejalo v dneih od 21. do 27. sept. po vsej Sloveniji propagandna zborovanja, bo sedaj do 5. oktobra pobiralo podpise, ki jih bo izročilo našim oblastem. Čim več bo podpisov, tem bolj se bo čula zahteva Slovencev po novi bolnici. Zato, žene, ne odrecite podpisov, temveč bodite prve med onimi, ki se zavedajo svoje narodne dolžnosti!

Natalja Sac, znana ustanoviteljica in voditeljica ruskega otroškega gledališča, je koncem julija predavala v Pragi pod okriljem društva za glasbeno vzgojo o „Umetniški vzgoji otroka“.

Materinske posvetovalnice so v Č. S. R. v petih letih potisnile umrljivost dojenčkov za 10% navzdol. ČSR spada sedaj med države, kjer je umrljivost dojenčkov najmanjša.

V službi znanosti. Da bi preskusila delovanje pokalnega plina na človeški organizem, se je dala zdravnica Esther Killick v Birminghamu zapreti v plinsko sobico, v katero so spustili pokalni plin v taki intenziteti, kakor se tvori v rudnikih. Zdržala je v njej 4 ure in ves čas zapisovala svoja opazovanja. Šele ko je začutila, da bo vsak čas izgubila zavest, je dala znak, naj jo odrešijo. Zdravniki so ugotovili močno zastrupljenje, na katerem je hrabra žena še dolgo bolehala. Ker je njen poskus zelo važen, je bila izbrana od cele vrste angleških univerz za častnega doktorja.

5. mednarodni Montessori-kongres se je vršil 7.—17. VIII. v Oxfordu na Angleškem. 22. mednarodni tečaj za učitelje, zdravnike in sploh interesente se bo vršil od januarja do junija v Londonu. Montessorijsko gibanje, ki je, izhajajoč iz pouka slaboumnih, obseglo polagoma obče vzgojstvo, se v zadnjih letih bavi s socialnimi vprašanji, z reformo človeške družbe po vzgoji otrok.

Dobri šolski uspehi deklet na Češkem. Dekleta presegajo po študijskih uspehih fante na gimnazijah, realnih gimnazijah in reformnih realnih gimnazijah, najbolj pa na učiteljišču, kjer imajo dekleta 70,1% vseh odlik. Od padlih je samo 30% deklet.

Žene v nemškem sodstvu. Po načrtu nemškega sodnega ministra žene odslej redoma ne bodo več nastavljene kot sodnice in državne pravdnice. Tudi sedanje asesorke bodo sčasoma odpuščene. Le omejenemu številu bo omogočen prehod v višjo pravno službo kot inšpektorice ali višje tajnice.

Kongres mednarodne zveze žen v javnih funkcijah je zboroval v Parizu do 1. VIII. t. l. in sklenil več resolucij glede enakopravnosti žene z moškim. Češka senatorka Plaminkova je bila ponovno izbrana za podpredsednico zveze.

Spominske plošče so odkrili na Češkem za go. Curie, najditeljico radia, v Jahimovu, in za znano pisateljico Boženo Němcovo v Všehruby na novi Baťovi hiši, ki je bila postavljena na mestu one hiše, kjer je pisateljica delovala 1847. in 48. leta.

Cenjenim

naročnicam!

Zopet se leto nagiba h koncu. Gospodinje že delajo v duhu bilanco čez tekoče leto in misli jih hité k proračunu za prihodnje. Spet bo treba črtati marsikaj, da se ohrani proračun v ravnotežju. Vsaka gospodinja začne s prihranki pri sebi in prav često je njen list prvi, ki izpade iz proračuna. To je velika zmeta; v dobrem listu dobi gospodinja nešteto migljajev za štedenje, nešteto nasvetov, ki prihranijo gospodinjini čas in denar, tako, da se malenkostna naročnina za list tekom leta gotovo večkratno izplača. Zato apeliramo na gospodinje, da ne zavrnejo „ženskega sveta“ za prihodnje leto. Tiste, ki so doslej plačevale celoletno, naj poskusijo s plačevanjem o obrokih; izdatek bo malenkosten in v redu plačanih obrokov ne bo niti občutila.

Obrnile smo se najprej na gospodinje, ker one nosijo odgovornost za izdatke vse družine. Pričakujemo pa pomoči v prvi vrsti iz vrst naših poklicno zaposlenih žen. Prosimo jih, da spremljajo z zanimanjem naše delo, prosimo njihove pobude, njihove kritike. Kljub eventualnim nedostatom, je „ženski svet“ glavni slovenski ženski list, katerega delovanje bi morala spremljati vsaka naša inteligentka. Dobivamo pač čedalje več priznanja iz vrst inteligentk, toda list se z samim priznanjem in naj bo še tako navdušeno, ne bo mogel vzdržati. Treba bo tudi malo požrtvovalnosti. Predvsem pa prosimo vse, ki so listu naklonjene, naj se potrudijo in naj nam za prihodnje leto pridobé vsaj eno novo naročnico. Ženska mladina, ki stopa v svet, mora vedeti, da ji pot ne bo lahka; poslovna žena mora biti danes informirana o položaju, o delovanju in o uspehih žene doma in po svetu. Kulturna žena se ne more zadovoljiti s tem, da zasleduje modne pojave in da očituje svojo sodobnost le s krojem svoje obleke. Sodobna žena mora čutiti nekako skupnost s kulturnimi ženami lastnega naroda in narodov vsega sveta, imeti mora ž njimi neko stalno vez in in tako vez naj predstavlja slovenski ženi „ženski svet“.

Naloga, ki jo vrši „ženski svet“ med slovenskim ženstvom ni lahka in zahteva sodelovanje vseh naših moči. Predvsem zahteva trdne materijelne podlage in te mu more dati samo dovoljno število naročnic. Zato prosimo Vas vse, ki poznate pomen „ženskega sveta“, vse, ki ste mu naklonjene: dokažite svoje razumevanje in svojo naklonjenost „ženskemu svetu“ s tem, da ga širite in priporočate povsod, da mu za prihodnje leto pridobite vsaj eno naročnico.

Obenem Vas prosimo, da nam javite svoje želje, ki se tičejo uredništva ali uprave, da nam blagohotno pokažete vse nedostatke in navedete izpremembe, ki bi si jih želele. Za vsak dober nasvet Vam bomo iskreno hvaležne.

UPRAVA.

„Moj novorojenček“

sestavila L. Hočevar-Megličeva, je knjižica, ki obsega 32 strani. Besedilo je razdeljeno na deset poglavij in vsebuje 22 slik, ki ponazorujejo besedilo, katero obravnava novodobno oblačenje in nego dojenčka sploh. Stane Din 12'—.

Naroča se pri upravi „Ženskega Sveta“ Ljubljana, pošt. pred. 119. Naročilo brez plačila se ne vzame v obzir. Na vsaki pošti se dobi položnica, na katero napišete števil. našega tek. rač. 14004, kar Vam je ceneje, nego da nam pišete po položnico.

**Drobna knjižica
z veliko vsebine**

Dekliško perilo

modeli in kroji perila za deklice od 12—18 let. Posebno bogate priloge z risbami za vezenine, ki so uporabne tudi za okras otroških oblek in predpasnikov. Cena Din 6'—. Denar je poslati z naročilom vred.

J. BLASNIKA NASL.

UNIVERZITETNA TISKARNA

LITOGRAFIJA
ZALOŽNIŠTVO
VEL. PRATIKE
LJUBLJANA

KARTONAŽA
VREČICE ZA
SEMENA ITD.
BREG 10—12

NAJSTAREJŠI GRAFIČNI ZAVOD JUGOSLAVIJE IZVRŠUJE TISKOVINE NAJCENEJE IN NAJBOLJE